

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2021 metai

1

LI

Vilnius 2021

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2021

1

Vilnius 2021

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2021

1

Vilnius 2021

Žurnalo leidybą finansavo
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
PAGAL VALSTYBINĘ LITUANISTINIŲ TYRIMŲ IR SKLAIDOS
2016–2024 METŲ PROGRAMĄ
Projekto finansavimo sutartis Nr. S-LIP-19-10

Redakcinė kolegija / Editorial Board / Redaktion:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva /
Vytautas Magnus University, Lithuania

Krzysztof BUCHOWSKI
Baltosgos universitetas, Lenkija /
University of Białystok, Poland

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje, Lenkija /
Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Tomasz KEMPA
Mikalojaus Koperniko universitetas Torunėje, Lenkija /
Nicolaus Copernicus University in Toruń, Poland

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Vėjas G. LIULEVIČIUS
Tenesio universitetas Noksvilyje, JAV /
University of Tennessee, Knoxville, USA

Bernadetta MANYŚ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje, Lenkija /
Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas / Deputy Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Lietuva /
Lithuanian Culture Research Institute, Lithuania

Mathias NIENDORF
Greifswaldo universitetas, Vokietija /
University of Greifswald, Germany

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas, Lietuva /
Vilnius University, Lithuania

Sergej POLECHOV / Сергей В. ПОЛЕХОВ / Sergey POLEKHOV
Rusijos nacionalinės ekonomikos ir valstybinės tarnybos akademija,
Rusija / The Russian Presidential Academy of National Economy
and Public Administration (RANEP), Russia

Jolita SARCEVIČIENĖ (atsakingoji sekretorė / Executive Secretary)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Gintautas SLIESORIŪNAS (pirmininkas / Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Darius STALIŪNAS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas, JAV /
Millersville University, USA

Joachim TAUBER
Šiaurės Rytų institutas Liuneburge, Vokietija /
Nordost Institut in Lüneburg, Germany

Theodore R. WEEKS
Pietų Ilinojaus universitetas Karbondeilyje, JAV /
Southern Illinois University, Carbondale, Ill., USA

Andrzej ZAKRZEWSKI
Varšuvos universitetas, Lenkija /
University of Warsaw, Poland

Registruota duomenų bazė:

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.

EBSCO Publishing. Lituanistika

Recenzuojamas mokslo žurnalas, leidžiamas nuo 1971 m. Per metus išeina 1 tomas (2 numeriai).

Elektroninę straipsnių versiją pdf formatu galima rasti internetinėje svetainėje:

<https://www.istorija.lt/leidiniai/mokslo-zurnalai-ir-testiniai-leidiniai/lietuvos-istorijos-metrastis/672>

ISSN 0202-3342
e-ISSN 2538-6549

© Lietuvos istorijos institutas, 2021
© Straipsnių autoriai, 2021

VITALIJA STRAVINSKIENĖ

Lietuvos istorijos institutas

KELIONĖS Į VILNIŲ 1939 M. SPALIŲ MĖN. IŠPŪDŽIŲ APRAŠYMAS

Lietuvių tautos viltys susigražinti Vilnių išsipildė 1939 m. spalį. Miestas perėjo į Lietuvos Respublikos jurisdikciją ir prasidėjo nelengvas jo integracijos į valstybės gyvenimą procesas. Išsamiau apie tuometinį politinį kontekstą ir lietuvių įžengimą į Vilnių 1939 m. spalio mėn. rašoma Dangiuro Mačiulio ir Dariaus Staliūno monografijoje¹.

Lietuvos visuomenei rūpėjo sužinoti, kokia padėtis Vilniuje ir ką apie pokyčius mano vilniečiai. Tokių žinių turėjo suteikti Lietuvos žurnalistai, nusiųsti į Vilnių paskui kariuomenę. Tarp jų atsidūrė ir publikuojamo dokumento autorius istorikas Antanas Vasiliauskas. Jis tuo metu dirbo Lietuvos kariuomenės Generalinio štabo Spaudos ir švietimo skyriuje ir kartu su vadinamąja spaudos atstovų grupe į Vilnių atvyko vienas pirmųjų. Netrukus Lietuvos spaudoje pasirodė pirmieji išpūdžiai apie žygį į Vilnių². Tačiau čia publikuojamas dokumentas viešumoje nepasirodė ir gana ilgam nugulė į autoriaus archyvą. Mūsų nuomone, jis turėtų būti įdomus platesniam skaitytojų ratui. A. Vasiliauskas, kitaip nei kiti tuometinių įvykių liudininkai, savo išpūdžius aprašė išsamiau, nevengdamas atskleisti kasdieninio gyvenimo detalių ar išsakyti kritiškesnę nuomonę. Jis užfiksavo ir prieš tai Vilniuje šeimininkavusios (1939 m. rugsėjo 19 – spalio 27 d.) sovietinės valdžios elgesį mieste, įvairių Vilniaus etninių miestiečių grupių laikyseną ir požiūrį į Lietuvos Respublikos institucijas.

¹ D. Mačiulis, D. Staliūnas, *Vilnius – Lietuvos sostinė: problema tautinės valstybės projekte (XIX a. pabaiga – 1940 m.)*, Vilnius, 2015.

² J. Kalnėnas, Žygis į Vilnių, *Trimitas*, 1939, nr. 44, p. 1061–1062.; S. A., Vilniuje, *Jaunoji Karta*, 1939, nr. 44, p. 876–878; I. Skrupstelis, Gediminėnų žygis. Nuo šiaudinės gairės iki Maišiogalos, *XX Amžius*, 1939 spalio 30, p. 1.

Istoriko A. Vasiliausko biografijos faktai aprašyti Danutės Labanauskienės³, Sauliaus Sužiedėlio⁴ tekstuose, todėl plačiau jų neaptarsime. Tik pažymėsime, kad A. Vasiliauskas tuoj po minėtų įspūdžių aprašymo persikėlė gyventi ir dirbti į Vilnių, dėstė Vilniaus universitete. Tačiau vilnietiškas periodas jo gyvenime buvo gana trumpas – 1944 m. sovietams artėjant prie Vilniaus, jis pasitraukė į Vakarų.

Rankraštį sudaro 10 lapų. Dokumento tekstas publikuojamas netaisytas, išskyrus aki-vaizdžias korektūros klaidas. Autorius parašė du pirmojo puslapio variantus. Publikuojamas vėlesnis (antrasis), šiek tiek papildytas. A. Vasiliausko redaguotos teksto vietos, sutrumpinimai pažymėti komentaruose.

Dokumentas saugomas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje, A. Vasiliausko fonde Nr. 205, b. 202.

II [2] Pasiruošimas žygiuoti į Vilnių

Nuo spalio 11 d. visi laukėmė tos valandos, kada pagaliau galėsime įžengti į Vilnių. Kažkas buvo paleidęs gaudą, kad spalio 15 d. mūsų kariuomenė įžengs į Vilnių. Aš tuoj nubėgau pas (plk. Šarauską) Spaudos ir Švietimo skyriaus v-ką⁵ prašyti leidimo. Viršininkas principiniai sutiko, bet dėl smulkmenų liepė tartis su mjr. Narušiu. Mjr. Narušis sutiko mane su savimi paimti⁶. Atėjo lauktasai sekmadienis, bet visos mūsų viltys žuvo. Mūsų kariuomenė stovėjo prie dem.⁷ linijos ne tik 15 spalio, bet ir iki 22 d. spalio pasiliko savo vietose.

Žmona kelis kartus buvo paruošusi buterbrodų ir vis juos tekdavo suvalgyti čia pat Kaune.⁸ Pagaliau spalio 27 d. atėjus į tarnybą, man pranešė, lygiai 12 val. išvažiuojame į Vilnių.⁹

Kelionė

Išvykome tik 14 val. autobusu pro Vievį. Oras tą dieną buvo labai darganotas. Protarpiais taip smarkiai lijo, kad sunku būdavo iš autobuso išlipti. Kelionė buvo labai sunki,

³ D. Labanauskienė, Istoriko Antano Vasiliausko (Vasio) rankraštinių palikimas, *Lietuvos istorijos metraštis*. 1999, 2000, p. 327–335.

⁴ S. Sužiedėlis, Dr. Antanas Vasys, prieiga per internetą: http://www.aidai.eu/index.php?view=article&catid=69%3A7407&id=1178%3Aami&option=com_content&Itemid=142 [Žr. 2020 09 17].

⁵ Viršininką.

⁶ Autoriaus išbrauktas tekstas: tačiau pareikalavo 1 lyterį. Man šie reikalavimai atrodė visiškai lengvi! Aš tuoj nubėgęs nupirkau porą pusbonkių, žmona paruošė keletą desėtkų buterbrodų.

⁷ Demarkacinės.

⁸ Autoriaus išbrauktas tekstas: Mažiausia vargo buvo su pusbonkiais, jie ramiai laukė kelionės į Vilnių.

⁹ Autoriaus išbrauktas tekstas: Šį kartą išvažiauvau su pusbonkiais, bet be buterbrodų, nes vos tik suspėjau krautuvėje reikalingiausių kelionėj dalykų nusipirkti.

nes vietomis, vieniems teko traukti, kitiems stumti mūsų susisiekimo priemonę. Naujai tiesiamas plentas Kaunas-Vilnius, kai kuriose vietose buvo dar tiktai vos pradėtas, ir teko ne kuriose vietose važiuoti autobusu per laukus.

Po septynių valandų vargingos kelionės pasiekėme buvusią dem. liniją. Čia mus sulaukė pasienio policininkas ir tikrino kiekvieno leidimą. Mūsų kariuomenė, buvo jau dienos metu perėjusi dem. liniją ir nužygiavusi apie 15 km į Vilniaus kraštą. Sustabdyti policininko prie buvusios dem. linijos, nenorėjome leisti tikrinti mūsų leidimus, nes vykome ne į svetimą šalį, bet į brangią sostinę. Tačiau turėjome nusileisti ir pasiduoti valdžios įsakymams.

Išlaisvintame krašte

Man, karo istorijos dalies atstovui, teko vykti kartu su žurnalistais, kuriems leidimus buvo davusi Vid. Reik. M-ja¹⁰. Mjr. Narušis buvo paskirtas kariuomenės vadovybės, būti šiai ekskursijai vadovu kariuomenės žygyje. Visais kitais ekskursijos reikalais rūpinosi vid. reik. m-jos paskirti atstovai.

Koks neapsakomas džiaugsmas apėmė visus, kai pervažiavę per dem. liniją, nematėme jokių svetimų pareigūnų. 19-ka metų toje vietoje stovėjo lenkų kar.¹¹ sargybi I [3] niai, o paskutiniu laiku (keletą savaitių) šią sieną saugojo bolševikų kariuomenė.

Štai dabar, mes patys savo krašte, šeiminkaujame ir tvarkomės. Dar dienos metu, žengiant mūsų kariuomenei per dem. liniją, iškilmingai buvo sudegintos gairės, kurios skyrė laisvąją Lietuvą nuo Vilnijos krašto.

Spalių 27 d. apie 20 val. įvažiavome į Vilnijos kraštą, ir apie 21 val. pasiekėme mūsų kariuomenę, kurį buvo įžengusi¹² apie 15 km į buvusį okupuotą kraštą.

Nakčiai, kar.¹³ ištačius sargybas, apsinakvojo pas ūkininkus. Mūsų autobusą, sulaukė sargyba ir reikalavo leidimo. Peržengti sargybų linijas¹⁴ leidimo neturėjome. Tai buvo šarv.¹⁵ rinktinės sargyba, nuo kurios už 1½ km stovėjo bolševikai. Pagaliaus, susitarus su kar. vadovybe, mums buvo leista čia pat¹⁶ apsinakvoti autobuse.

Naktis buvo šalta. Visi mes drebėjom, tačiau ūpas buvo puikiausias.

Spalių 28 d., vos tik išaušus, mūsų kariuomenė pradėjo ruošti tolimesniam žygiui. Voros priekyje vyko žvalgų-dviratininkų komanda, už poros km šarvuočių rinktinė, paskui rinktinę mūsų automobilis. Važiuodami per Vilniaus kraštą, visur buvome kuo

¹⁰ Vidaus reikalų ministerija.

¹¹ Kariniai.

¹² Autoriaus buvo įrašyta: nuėjusi.

¹³ Kariuomenei.

¹⁴ Autoriaus buvo įrašyta: Tokio.

¹⁵ Šarvuočių.

¹⁶ Autoriaus buvo įrašyta: autobuse.

nuoširdžiausiai sutikti. Keliuose vietose buvo pastatyti garbės vartai išpuošti tautinėmis vėliavomis. Žmonės būriais rinkosi pakelėse ir sveikindavo mūsų kar [4]riuomenę ova-cijomis. Daugelyje vietų, teko mums kalbėti su vietiniais gyventojais. Vieni iš jų kalbėjo lietuviškai, kiti lenkiškai, tretį gudiškai. Visi jie pasakodavo ką iš jų yra paėmę bolševikai. Iš ūkininkų bolševikų kariuomenė viską pirkdavo, o iš dvarų imdavo patys – velniui. Vienas ūkininkas pasakojo, kad bolševikų komisaras buvo atvykęs pas jį pirkti gyvulių mėšai. Ūkininkas nenorėjęs parduoti, bet bolševikų komisaras pažadėjo jam čia pat sumokėti tiek, kiek jis prašysiąs. Pagaliau, ūkininkas parodė komisarui nupenėtą jautį. Kadangi ūkininkas nelabai norėjo parduoti, tai iš komisaro labai daug užsiprašęs, būtent – 900 zlotų. Tačiau komisaras nė žodžio nepasakęs, sumokėjo jam 900 rublių, nes rublis buvo prilygintas zlotui. Dabar tas pats ūkininkas klausė mūsų, kokia pas mus rublio vertė. Sunku mums buvo, jam ką nors atsakyti, tačiau jisai pats vargšas, matyt, nujautė, kad su tais pinigais jam neteko džiaugtis. Privažiaavę Gžegoževą¹⁷, mus pasitiko būrys darbininkų, kurie anksčiau dirbo vietos popieriaus fabrike. Visi jie teiravosi, kaip jie galės pas mus gyventi, kiek Lietuvoje uždriba darbininkas, ar bus vykdoma žemės reforma kaip ir laisvoje Lietuvoje?

Apie 11 val., pasiekėme Panerių kalnus. Buvusieji Vilniuje mums pasakojo, kad iš Panerių kalnų matosi Vilnius. Ir tikrai, – nuo Pane [5] rių kalnų pamatėme Vilniaus bokštus. Mūsų džiaugsmui ir entuziazmui nebuvo galo. Visi vienas kitą sveikinome lyg per Naujuosius Metus arba kieno nors vardines.

Apie 12 val. įvažiuojome į Vilniaus priemiesčius ir čia sustojome. Pirmieji į Vilnių įvažiavo mūsų dviratininkai žvalgai. Išžvalgius miestą, po pusvalandžio vyko mūsų tanketės, o paskui jas mes važiuojome.

Vilniuje

Vilniaus miestas buvo pasipuošęs tautinėmis lietuvių vėliavomis. Daugelyje vietų buvo pastatyti garbės vartai, arba pertiesti virš gatvių plakatai su lietuviškais ar lenkiškais užrašais. Visuose užrašuose buvo sveikinama Lietuvos kariuomenė, įžengusi į savo amžinąją sostinę.

Vietiniai gyventojai nevienodomis simpatijomis sutiko Lietuvos kariuomenę! Lietuviškai kalbančioji visuomenė, mūsų kariuomenę sutiko su nepaprastu entuziazmu, kiekviena lietuvaitė ar lietuvė, rankose laikę didžiausią pundą gėlių (daugiausia chrizantemų), kurios segė kariams. Nebuvo pačiame Vilniuje lietuvių turtuolių, – visi jie nuvargę. Per 19-ką metų buvo lenkų kankinami beteisiai piliečiai.¹⁸

¹⁷ Grigiškės.

¹⁸ Autoriaus išbrauktas tekstas: Todėl nenuostabu, kad įėjus Lietuvos kar. Todėl laukdami Lietuvos kariuomenės įžengiant į Vilnių jie už paskutinius skatikus nupirko chrizantemų pundus ir jomis.

|| [6] Savo džiaugsmui išreikšti, jie už paskutinius skatikus prisipirko gėlių, ir jomis apdovanodavo mūsų karius. Jų džiaugsmui nebuvo galo.

Daugelio akyse matėsi džiaugsmo ašaros.

Prie vieno seno susmukusio, (Vilniaus priemiesčio) namelio, stovėjo viena motina su dviem kūdikiais. Vaikučiai, su mažomis trispalvėmis vėliavėlėmis sveikino Lietuvos kariuomenę, o iš motinos akių riedėjo džiaugsmo ašaros. Užklausus moteriškės ko ji verkia, ji mums gražiai lietuviškai atsakė, jog ji pirmą kartą matanti Lietuvos kariuomenę ir nežinanti ar tai sapnas ar tikrovė. Mes pasveikinę vaikučius, apdalinom juos saldainiais.

Sunku aprašyti, su koku džiaugsmu ir entuziazmu, sutiko mus, Vilniaus lietuvių moksleivija! Ji nuo pat ankstyvo ryto, laukė mūsų gatvėse. Vyresnieji moksleiviai su trispalvėmis (¹⁹) juostomis ant rankų, ėjo policijos pareigas.

Lietuvių jaunuomenė, būreliais susirinkusi prie svarbesnių gatvių, choru šaukė: „valio Lietuvos kariuomenė“, „sveiki broliai lietuviai“, „Laukėm, laukėm ir sulaukėm“ ir kt.

Gudiškai kalbanti visuomenė sutiko mus, su tikrai neabejotinomis simpatijomis. Nes jie taip pat²⁰ buvo lenkų persekiojami ir skriaudžiami. Jų oficialus sveikintojas, savo kalboje pareiškė, kad lietuvių ir gudų tautoms teko ilgai kartu gyventi ir istorija nežino tokio fakto, kad šios dvi tautos būtų turėjusios tarp savęs kokių nors nesusipratimų bei vaidų.

|| [7] Žydiškoji visuomenė buvo išėjusi į gatvę ir savo pirmuosiuose pasikalbėjimuose, klausinėjo, ar bus leista jiems verstis laisva prekyba. Žydai prekybininkai, buvo patenkinti Vilniaus krašto grįžimu prie Lietuvos, nes jie puikiai žino, kad pas mus ekonominėje srityje viešpatauja žydija. Net Kauno žydų žurnalistai, nuvykę kartu su mumis, pamiršo savo tiesioginius tikslus, nesimatė jų visą laiką žurnalistų tarpe, nes jie rūpinosi tik bizniu.

Lenkų visuomenę, tektų suskirstyti į tris grupes: 1. Taip vadinamieji „krajowcai“, kurie jaučia savyje tam tikrą ryšį su Lietuvos praeitimi; jie sutiko lietuvius su didesnėmis ar mažesnėmis simpatijomis. Jų būreliai vienur kitur šaukė „niech żyje Litwa, niech żyje miłosc braterska“²¹. 2. Šią grupę sudarys tie lenkai, kurie iš dviejų blogybių pasirenka geresnę. Priklausyti Lietuvai, jiems atrodo daug geriau negu bolševikams. Ovacijų lietuviams jie nekėlė, savo širdyje jie nesidžiaugė lietuvių įžengimu į Vilnių. Jie jaučiasi lenkais ir ilgisi senosios Lenkijos. 3. Šią grupę sudaro jau lenkų „ura“ patriotai. Šiai grupei daugiausia priklauso lenkiškai kalbantis jaunimas. Jie negali ramiai pergyventi dabartinį pasikeitimą. Prieš metus laiko jie šaukė „marš do Kowno“²², ir mažutė Lietuva turėjo nusilenkti prieš lenkų „Mocarstvo“ ir priimti jų ultimatumą.

¹⁹ Autoriaus išbraukta: tautinėmis.

²⁰ Autoriaus išbrauktas tekstas: kentėjo lenkų.

²¹ Lenkų k.: tegyvuoja Lietuva, tegyvuoja broliška meilė.

²² Lenkų k.: žygiuokime į Kauną.

|| [8] Štai dabar, į šipulius subyrėjo lenkų didybė, o maža Lietuva iškilmingai įžengia į Vilnių! Jiems sunku palaužti savo išdidumą ir sutikti, kad tas jų ujamas lietuvis taptų jų valdovu. Jie pasirengė visokiems ekscesams.

Paskutinę grupę sudaro tie žmonės, kurie simpatizuoja, arba anksčiau simpatizavo bolševikams. Čia didele dalimi priklauso žydai, ir mažesnė dalis lenkų darbininkai. Lietuvių darbininkų, anot vietos lietuvių pasakojimų, toje grupėje nėra. Bolševikams prijaunčiančių skaičius buvo žymiai didesnis, kai bolševikai įžengė į Vilnių. Po to, kai jie išvežė iš Vilniaus beveik visą įmonių turtą ir paliko darbininkiją be darbo, kai jie apgavo keletą kartų pačius darbininkus, tai daugelis darbininkų nuo jų atsitraukė. Vilniuj pasakojo, kad bolševikai rengėsi išvežti radijo reikmenų fabriką, bet darbininkai nenorėjo duoti, arba su sąlyga, kad imtų ir juos kartu. Bolševikai esą, sutikę su tuo ir darbininkai leido laisvai paimti visą fabriko turtą. Bolševikai pakrovė visą turtą į vagonus ir sutalpinę kartu ir darbininkus, vežė viską į Rusijos gilumą. Prie Molodečinos, bolševikai sulaikę keletui dienų darbininkus, išsirinko iš jų tarpo keletą desėtkų specialistų ir technikų, juos pasiuntė į Rusiją, o apie || [9] tūkstantį juodadarbių gražino atgal į Vilnių.

Bolševikai Vilniuje

Įvažiavę į Vilnių, tuoj pastebėjome, kad Vilnius pilnas bolševikų kariuomenės. Jie buvo užėmę beveik visus valdiškus pastatus ir didesnę dalį kareivinių. Gatvėse vienur, kitur matėsi bolševikų tankai.

Iš privačių žmonių Vilniuje, bolševikai nieko neėmė, bet pirkto mokėdami savo rubliais. Tačiau įėjus lietuviams į Vilnių, rusų rublis nustojo kursavęs. Žmonės buvo labai nusiminę, kai pasklido gandas, kad rusų rublis yra be jokios vertės. Tai irgi sumažino bolševikuojančių eiles.

Bolševikų kariams yra uždrausta kalbėtis su svetimais. Jeigu kuris jų karys kalbėdavo su mūsų žmonėmis, tai jis buvo specialiai jų siunčiamas sužinoti apie visuomenės ir kariuomenės nuotaiką. Vienas jų puskarininkis, atvyko sekmadienį prie mūsų kareivinių, pasižiūrėti kaip jie gyvena. Buvo pats pietų metas, ir jis paprašė paragauti kareiviško maisto. Mūsų puskarininkiai maloniai jį priėmė ir paprašė ne tik paragauti, bet ir suvalgyti su jais kartu pietus. Tą dieną pietų buvo žirnių košė, kopūstų sriuba ir kiauliena. Bolševikų puskarininkis, suvalgęs visą kareivišką porciją, besikalbėdamas pasakė, kad matomai šiandien mūsų kariuomenėje šventa diena, nes gau || [10] na tokį gerą valgį. Mūsiškiai atsakė, kad tokį valgį jie gauna kiekvieną dieną ir kad šventadieniai nesiskiria nuo šiokadienių. Svečias tam nepatikėjo ir pasakė „да да у вас пропоганда хорошо поставлена“²³.

Šiaip, užkalbinus kokį nors bolševikų karininką, jis vengdavo su mūsiškais kalbėtis.

²³ Rusų k.: taip, taip, jūsų propaganda gerai veikia.

Spalių 30 d. buvome nuvykę prie radijo reikmenų fabriko. Lauke, prie durų, stovėjo bolševikų sargybinis. Mums besiantinant, sargybinis įėjo į vidų ir su atstatytu durtuvu žiūrėjo per durų stiklą. Mums užklausus į ką čia kreiptis, jis parodė į rajone einantį komendantą. Mūsiškiai priėjo prie komendanto, papasakojo kuriuo tikslu jie čia atvykę. Komendantas pakeltu tonu atsakė: „ничего незнаю“²⁴. Tuomet jo klausė į ką tuo reikalu kreiptis? Jis vėl pakartojęs tą patį „ничего незнаю“ ir žengė tvirtu žingsniu toliau. Tokius atsakymus mūsiškiai labai dažnai gaudavo.

autoriaus parašas
Kaunas, 1939-XI-2

Pieštuku papildyta

Prie to reikėtų pridėti asmeniškų pasikalbėjimus. Ne bendrai, o ką pats esi kalbėjęs. Taip pat apsilankymą universitete ir Vrublevskio bibliotekoje, pirkimas senesnių knygų knygynuose (pasikalbėjimas), ir visos kitos mažiausios smulkmenos. Taip pat grįžimas atgal, Žukausko ir Leonavičiaus noras atsivežti dar gimnazistes. Bendrai, kuo daugiausia asmeniškų pasikalbėjimų ir pan., o ne bendrą įspūdžių.

autoriaus parašas

²⁴ Rusų k.: nieko nežinau.